

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060203

DOM
2018-07-09
Stockholm

Mål nr
M 6365-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-06-16 i mål nr M 1082-17, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. A-L.E.

2. B.N.

3. G.T.

Samma adress som 2

Ombud för 1–3:

L.O.S.

Motparter

1. Länsstyrelsen i Västra Götalands län

2. Öijared Vindkraft AB

SAKEN

Förlängning av igångsättningstid för vindkraftpark vid Öijared i Lerums kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen miljöprövningsdelegationens beslut den 24 februari 2017, dnr 551-39020-2016, att avslå ansökan om förlängd igångsättningstid.

Dok.Id 1405954

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A-L.E., B.N. och G.T. har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska *i första hand* avvisa ansökan om förlängd igångsättningstid, *i andra hand* fastställa miljöprövningsdelegationens beslut och *i sista hand* återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen.

Öjared Vindkraft AB (bolaget) och har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom och vidhållit att tillståndets igångsättningstid ska uttryckas som den tid inom vilken arbetena ska vara utförda eller den tid inom vilken igångsättning ska ha skett.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har till utveckling av talan i Mark- och miljööverdomstolen i allt väsentligt anfört detsamma som i underinstanserna.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Efter det att handläggningen av målet har påbörjats har en av Mark- och miljööverdomstolens ledamöter fått förhinder. Handläggningen av målet har därför fortsatt med tre ledamöter (2 kap. 10 § första stycket lagen [2010:921] om mark- och miljödomstolar).

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att det inte framkommit några skäl att avvisa bolagets ansökan och övergår därför till att pröva frågan om förlängning av igångsättningstiden.

Tillstånd som inte tas i anspråk förfaller efter det att tiden för igångsättning i tillståndet har gått ut. Tillståndsmyndigheten kan förlänga tiden om tillståndshavaren visar att

denne har haft giltigt skäl för dröjsmålet eller att synnerliga olägenheter skulle uppstå om tillståndet förfaller. Ansökan om förlängning ska ha skett innan den föreskrivna tiden har gått ut och tillståndsmyndigheten kan förlänga tiden med högst tio år. I samband med en sådan prövning kan tillståndsmyndigheten föreskriva nya eller strängare villkor för tillståndet. Någon förnyad tillåtlighetsprövning av verksamheten sker dock inte (24 kap. 2 § miljöbalken). Syftet med att ange en igångsättningstid är att tillstånd som lämnats ska bygga på att bästa möjliga teknik används (se B. m.fl., Miljöbalken – En kommentar (1 jan. 2018, Zeteo), kommentaren till 22 kap. 25 §).

Enligt förarbeten och praxis kan oförutsedda hinder som rent faktiskt hindrar utförandet av en verksamhet utgöra giltiga skäl för dröjsmål. Exempelvis har svårigheter att erhålla nödvändiga tillstånd eller att få fram arbetsmaskiner eller personal brukat godtas i vattenrättslig praxis. Förändrad konjunktur eller andra omständigheter hänförliga till de företagsekonomiska risker som normalt är förknippade med ett projekt utgör däremot som utgångspunkt inte giltiga skäl. Synnerliga olägenheter kan i allmänhet antas uppstå om verksamheten har utförts till en del. Vid bedömningen ska motstående intressen beaktas (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 254 samt Mark- och miljööverdomstolens domar den 17 maj 2016 i mål nr M 9024-15 och den 4 juni 2014 i mål nr 11664-13).

Bolaget har som skäl för sin ansökan hänvisat till fördröjningar avseende elanslutningen. Mark- och miljööverdomstolen delar dock miljöprövningsdelegationens bedömning att bolaget inte har visat att arbetet med elanslutningen påbörjats i tid och att fördröjningen beror på ett oförutsett hinder. Bolaget har således inte visat giltiga skäl för dröjsmålet. Inte heller har det framkommit att det skulle uppstå synnerliga olägenheter om tillståndet förfaller. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom ska därför miljöprövningsdelegationens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsrådet Li Brismo, referent, och f.d. tekniska rådet Staffan Lagergren.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Johan Eriksson.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-06-16
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 1082-17

KLAGANDE
Öjjared Vindkraft AB

MOTPARTER

1. J.A.

2. H.B.

3. O.D.

4. U-B.D.

5. H.E.

6. M.E.

7. A-L.E.

8. P.G.

9. H.H.

Dok.Id 364781

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00–16:00

10. I.H.

11. L-G.H.

12. A.J.

13. S.L.

14. Länsstyrelsen i Västra Götalands län

15. B.M.

16. E.M.

17. H.N.

18. A.O.

19. R.P.

20. A-K.R-H.

21. J.S.

22. U.S.

23. G-M.S.

24. L.O.S.

25. A.S.W.

26. B.T.

27. M.T.

28. J.V.

29. E.V.

30. P.V.

31. R.W.

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län beslut den 24 februari 2017 i ärende nr 551-39020-2016, se bilaga 1

SAKEN

Förlängning av igångsättningstid för vindkraftpark vid Öijared i Lerums kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar vad som i miljöprövningsdelegationens beslut den 23 augusti 2011, dnr 551-95024-2007, bestämts beträffande igångsättningstid på så sätt att denna tid förlängs till den 31 augusti 2019.

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet i övrigt.

YRKANDEN M.M.

Öijared Vindkraft AB (bolaget) har yrkat att igångsättningstiden förlängs till den 31 augusti 2019 och att igångsättningstiden uttrycks som den tid inom vilken arbetena ska vara utförda eller den tid inom vilken igångsättning ska ha skett. Bolaget har som grund för yrkandena anfört i huvudsak följande.

Bolagets inställning är att den försenade elanslutningen i aktuellt projekt utgör giltigt skäl för dröjsmål enligt 24 kap. 2 § miljöbalken. De omständigheter som avses enligt lagstiftningen är sådana som rent faktiskt hindrar ett utförande av verksamheten. Elanslutningen är rent faktiskt ett sådant hinder. I förarbetena anges att svårigheter att utverka erforderliga tillstånd utgör exempel på vad som i tidigare vattenrättslig praxis brukat godtas som giltiga skäl för dröjsmål (jämför med prop. 1981/82:130, s 55 och prop. 1997/98:45 del II, s 254). Bristande elanslutningar och bristande nätkoncession får typiskt sett anses utgöra sådant tillstånd och förfarande som ligger utanför ett vindkraftsbolags kontroll att närmare påverka. Efter att vindkraftsbolag väl har kontaktat elnätsinnehavaren för att fråga om när anslutning kan genomföras, bedrivs en process som vindkraftsbolag inte kan påverka.

Bolaget anser att det får anses visat tidigare i ärendet att elanslutningen är fördröjd. Elbolaget har bekräftat detta via epost till miljöprövningsdelegationen.

Bolaget har vid inlämnandet av ansökan bett om möte med miljöprövningsdelegationen för att tillåtas förklara varför förlängning av elanslutningen i detta läge varit oväntad. Detta möte har inte medgivits av miljöprövningsdelegationen. Enligt förvaltningslagen har myndigheten att bemöta sökanden och utreda ärenden snabbt, enkelt och billigt. I och med att möte uteblev får bolaget nu istället överklaga och ytterligare fördröja ärendet. Bolaget anser att muntligt möte borde ha medgivits. Då hade bolaget beretts möjlighet att redovisa omständigheter som ligger till grund för ansökan.

Lagstiftningen medger förlängd tid med upp till tio år varför detta, knappt två år, får

betraktas som kort tid för förlängning. Bolaget har erhållit tillstånd för den aktuella verksamheten varvid allmänheten samt övrigas inställningar har ingått i prövningen. Yttranden från allmänheten har ändå inhämtats. På vilket sätt dessa personer är berörda i detta sammanhang framgår inte av länsstyrelsens beslut. Vad allmänheten i detta fall har påstått har ringa betydelse i denna prövning enligt bolaget.

Lerums kommun anser att ansökan om förlängning av igångsättningstiden ska bifallas. Bolaget anser att inget i övrigt har framförts i ärendet som förhindrar förlängd tid för giltigt tillstånd till och med 31 augusti 2019.

Länsstyrelsen har medgett yrkade ändringar och anfört i huvudsak följande. Igångsättningstiden för ett tillstånd kan förlängas med högst tio år om tillståndshavaren visar att denne har giltigt skäl för dröjsmålet eller att synnerliga olägenheter skulle uppstå om tillståndet förfaller, detta följer av miljöbalken 24 kap. 2 §.

Bolaget har i aktuellt fall uppgett att elanslutningen blivit försenad och behöver därför förlänga igångsättningstiden med ca två år så att det sammanlagt blir sju år från det att tillståndet vann laga kraft. Det ligger således väl inom marginalen högst tio år. De skäl som bolaget uppger bedöms utgöra sådana som är giltiga och oförutsedda och hindrar ett utförande av verksamheten inom utsatt tid. Kommunens tillstyrkan om förlängd igångsättningstid innebär dessutom att det inte föreligger några hinder ur planmässig synpunkt.

Regeringen har tillsammans med andra politiska partier enats om en överenskommelse om Sveriges långsiktiga energipolitik. Överenskommelsen utgör en gemensam färdplan för en kontrollerad övergång till ett helt förnybart elsystem, med mål om 100 procent förnybar elproduktion år 2040. Länsstyrelsen kan konstatera att det är av stort allmänt intresse att andelen förnyelsebar energi ökar. Genom att medge förlängd igångsättningstid med ytterligare två år för Vindpark Öijared ges möjlighet för bolaget att bidra till att målet om 100 procent förnybar energiproduktion år 2040 nås.

Länsstyrelsen anser att mot bakgrund av vad som bolaget anfört, samtidigt som det är ett stort allmänt intresse att öka andelen förnybar energi, att bolagets yrkande om förlängd igångsättningstid bör medges.

Bolaget yrkar även på att ändra lydelsen för igångsättningstiden. I dag är lydelsen "Vindkraftverken ska vara tagna i drift senast fem år från det att beslutet vunnit laga kraft." Enligt länsstyrelsens mening har det samma innebörd som "den tid inom vilken igångsättning ska ha skett ". Länsstyrelsen motsätter sig därför inte en sådan ändring.

L.O.S. m.fl. har i första hand yrkat att ansökan avvisas och i andra hand yrkat att överklagandet avslås. L.O.S. m.fl. har anfört i huvudsak följande. Beslutet i aktuellt mål har trätt i laga kraft 2012-09-19. Enligt MPD:s beslut 2011-08-23 gäller bland annat att "igångsättande", d.v.s. idrifttagande, ska ha skett för alla respektive kraftverk inom 5 år från tiden för ilagakraftträdande. Exploatören begär nu förlängd tid till 2019-09-19 samt även en förändring av den närmare lydelsen av idrifttagandekravet. Kravet på 5 år följer normal praxis för den längsta igångsättningstid som brukar ges, och kan i jämförelse med vissa andra beslut ses som en lång tid, eftersom kravet på igångsättning av miljöfarlig verksamhet - som det här är fråga om - i många fall sätts till enbart två år. Detsamma gäller kravet att alla kraftverk ska ha tagits i drift inom den utmätta tiden.

I en tidigare prövningsomgång, där exploatören även då yrkade på förlängd tid för igångsättningen, med i praktiken samma argumentation som denna gång, avslog miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län (MPD) i beslut 2016-06-29 exploatörens yrkande om förlängd tid. Inget nytt av betydelse i sak, d.v.s. utöver det som då framfördes av exploatören, framförs i nu aktuellt mål som stöd för exploatörens sak. MPD avslog även därför denna gång ansökan i beslut 2017-02-24.

Mark- och miljööverdomstolen (MMÖD) har i dom 2016-05-17, mål M 9024-15, prövat vad som är giltiga skäl för ett dröjsmål med att ta ett tillstånd i anspråk. Enligt de förarbeten, praxis och doktrin, som MMÖD beskrev i sin dom, drog domstolen slutsatsen att "... oväntade och oförutsedda hinder utgör giltiga skäl för dröjsmål" och att då "De omständigheter som avses är huvudsakligen sådana som rent faktiskt hindrar ett utförande av verksamheten." I den domen konstaterade domstolen vidare "Att konjunkturen förändras är visserligen en omständighet som försvårar för verksamhetsutövaren att bedöma de ekonomiska riskerna med projektet. Den förändrade konjunkturen ... kan däremot inte anses vara sådana omständigheter som med gällande lagstiftning utgör giltiga skäl för dröjsmål. Detta får i stället inrymmas i de företagsekonomiska risker som normalt är förknippade med ett projekt."

I här aktuellt mål är det därför av stor betydelse att också beakta vad som framförts i det tidigare ärendet hos MPD, det där MPD 2016-06-29 avslag begäran om förlängd tid. Av MPD:s 2016 beslut framgår bland annat att exploatören då för sin begäran i början på 2016 framförde följande:

"Försening av uppförandet har föranletts framför allt av konjunkturen och låga elpriser. Det föreligger således giltigt skäl till dröjsmålet med igångsättandet av verksamheten. Bolaget ser i dagsläget över de närmare förutsättningarna för elanslutning. Från det att nätanslutning beställs kan byggtiden förväntas ta bortåt 24 månader. För att beställning ska vara möjlig behöver offertarbete utföras och nätfrågorna beredas ytterligare. Det kan således redan nu konstateras att igångsättningstiden behöver förlängas och att tidpunkt för igångsättning bör justeras till och med den 19 september 2019."

Det är således uppenbart att exploatören nu försöker med en ny ansökan, av typen "favorit i repris", d.v.s. med samma typ av argument som tidigare används. Dock väljer man nu att i handlingarna tita i fråga om "konjunkturen". Samtidigt är det självklart att orsaken till att exploatören aktivt har dröjt med sitt arbete att utnyttja tillståndet är de företagsekonomiska avvägningar man har gjort med anledning av konjunkturläget. D.v.s. argumentet för den nu aktuella ansökan är i detta avseende i

grund och botten exakt detsamma som vid det tillfälle då MPD tidigare avslag
exploatörens ansökan och att frågan om elanslutningen också den redan var uppe
som ett viktigt argument från bolaget sida i samband med prövningen inför MPDs
beslut 2016-06-29. Denna frågeställning visade sig dock inte då ha någon som helst
relevans för att bolaget skulle få förlängd tid i samband med det beslutet, och
självfallet är det så att den ska anses utgöra än mindre skäl för att få förlängd tid
denna gång, eftersom denna omständighet redan tidigare prövats i MPD:s beslut
2016-06-29, ett beslut som för länge sedan vunnit laga kraft.

Till detta kan därutöver bland annat följande läggas:

I nu aktuell ansökan hänvisar sökande exploatör formellt enbart till "försenad
elanslutning" som påstått "giltigt skäl" som skäl för att ansökan ska bifallas. Denne
hävdar vidare att "Bristande elanslutningar och bristande nätkoncession typiskt sett
får anses utgöra sådant tillstånd och förfarande som ligger utanför ett
vindkraftsbolags kontroll att närmare påverka. Efter att vindkraftsbolag väl har
kontaktat elnätsinnehavaren för att fråga om när anslutning kan genomföras, bedrivs
en process som vindkraftsbolag inte kan påverka".

De kan konstatera att exploatören härigenom falskeligen vill låta påskina att denne
inte alls har något inflytande på processen med att t.ex. ordna elanslutning. Så är
naturligtvis inte fallet. Exploatören har i detta fall haft många år på sig att kontakta
elnätsinnehavaren, men valt att inte göra det. Eller som denne själv anger: "... väl
har kontaktat". Orsaken till fördröjningen ligger således på exploatören själv.

Exploatören har också ansökt om att tillståndets formulering i den del det avser "Tid
för igångsättande" ska ändras. Befintligt tillstånd kräver att vindkraftverken ska
vara tagna i drift senast fem år efter det att tillståndet vunnit laga kraft och då - helt
enligt praxis - förtydligat med att "Tillståndet upphör annars att gälla för de verk
som inte tagits i drift". Bolaget har nu yrkat att detta ändras på så sätt att
igångsättningsstid anges såsom "... tid inom vilket arbetena ska vara utförda eller den
tid inom vilken igångsättning ska ha skett."

Så som MPD redan har kommit fram till i sitt beslut 2017-02-24, så skulle uttrycket "den tid inom vilken igångsättning skall ha skett" kunna riskera tolkas som att enbart ett krav på en första igångsättning för ett enda kraftverk ska ha skett till ett angivet sista datum, dock ej krav på att alla kraftverk ska ha satts i drift, så som nuvarande villkor extra tydligt preciserar. Detta är givetvis inte en godtagbar mildring, och det skulle därtill strida mot all vedertagen praxis att exploatören själv skulle kunna få bestämma när denne väl behagar ta kraftverken i drift så länge som en första igångsättning av ett kraftverk skett. MPD:s slutsats i sitt beslut 2017-02-24, om att det inte framkommit några skäl att ändra villkoret för tillståndet i denna del, måste således också den kvarstå. Exploatörens ansökan måste därför även i denna del avslås.

MMD har förelagt dem att även kommentera aktbilaga 5, d.v.s. länsstyrelsens yttrande. De som närboende sakägare anser att länsstyrelsens beteende i aktuellt mål helst bör förbigås med tystnad, då det visar på en oacceptabel vända-kappan-eftervinden attityd som inte har något som helst att göra med en myndighets sakliga prövning enligt miljöbalken, utan uppvisat agerande vittnar bara om att länsstyrelsens handläggare måste ha blivit utsatta för omfattande politiska - eller andra externa - påtryckningar om att helt ändra åsikt sedan sitt första yttrande 2017-01-03. Länsstyrelsen har inte heller förstått den allvarliga förändring av igångsättningstiden som skulle kunna följa av exploatörens ändring av skrivningen under rubriken "Tid för igångsättande". Istället föreligger fortsatt det som länsstyrelsen skrev i sitt yttrande 2017-01-03 i aktuellt mål, nämligen att " ... det underlag bolaget nu redovisat inte kan utgöra giltigt skäl för förlängd igångsättningstid och ansökan bör därför avslås".

Den ingivna ansökan är kliniskt ren från bedömningar av vilka förändringar avseende nya vetenskapliga rön eller annan ny kunskap avseende vindkraftverk och miljöpåverkan som föreligger sedan den ursprungliga ansökan för den miljöfarliga verksamheten en gång i tiden ingavs. D.v.s. det saknas i ansökan varje argument för att det inte - vid en eventuellt förlängd tid - ska föreskrivas nya, ändrade eller på andra sätt skärpta krav för den ansökta planerade verksamheten.

Det kan konstateras att framtagen miljökonsekvensbeskrivning i målet är extremt gammal - den är daterad 2007-10-31 - varför alla uppgifter i den är ännu äldre, och således i många fall 10 år eller än äldre. I vindkraftssammanhang utgör detta vad som närmast kan betraktas som stenålderskunskap. Det kan därför konstateras att ett stort antal av de uppgifter som framtogs i samband med MKB:n idag får betraktas som obsoleta och också vid den ursprungliga tillståndsprovningen 2011 har bedömts och värderats utifrån kriterier som idag inte längre betraktas som relevanta.

Orsaken till att krav ställs på en verksamhetsutövare att inom en viss given tid ta en verksamhet i anspråk och påbörja driften av den i alla dess delar, är att ett beslut - eller dom - i många avseenden är att betrakta som en färskvara. Såväl ny kunskap kan framkomma som andra beslut av betydelse för det en gång i tiden givna tillståndet tas och även nya grannförhållanden m.m. uppkomma. Så är genomgående fallet i detta mål. D.v.s. utöver att det saknas giltiga skäl för att godta aktuell ansökan, så måste för det fall ett bifall skulle kunna övervägas även övriga på platsen nu kända förhållanden, och idag befintlig kunskap, tas tillvara. Detta för att kunna ta tillvara miljöbalkens krav i balkens 24 kap. 2§ om att "Tillståndsmyndigheten får föreskriva nya eller strängare villkor efter vad som är skäligt".

DOMSKÄL

Enligt 24 kap. 2 § första stycket miljöbalken förfaller ett tillstånd om tillståndsinnehavaren inte iakttar de bestämmelser i fråga om tid inom vilken arbetena ska vara utförda eller igångsättning av verksamheten ska ha skett. Enligt paragrafens andra stycke kan tillståndsmyndigheten förlänga tiden med högst tio år om tillståndsinnehavaren visar att denna har giltigt skäl för dröjsmålet eller att synnerliga olägenheter skulle uppstå om tillståndet förfaller. Ansökan om förlängning ska göras innan den föreskrivna tiden har gått ut.

Det aktuella tillståndet löper ut den 18 september 2017. Ansökan om förlängning har således kommit in innan den föreskrivna tiden löpt ut.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning får vad bolaget anfört angående att elanslutningen kan komma att fördröjas upp till två år anses utgöra ett giltigt skäl för dröjsmål. Överklagandet i denna del ska därför bifallas.

Av 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken framgår att det i en tillståndsdom alltid ska anges; beträffande vattenverksamhet när arbetet ska vara utfört och beträffande miljöfarlig verksamhet när verksamheten ska ha satts igång. Bolagets yrkande att igångsättningstiden för den miljöfarliga verksamheten även ska knytas till den tid när arbetena senast ska vara utförda ska därför avslås. Villkorets lydelse får även i övrigt anses så klart och tydligt formulerat att skäl att göra ytterligare ändringar än vad avser den tid inom vilken vindkraftverken ska ha tagits i drift inte föreligger. Överklagandet i denna del ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 7 juli 2017.

Gunnar Bergelin

Jolanta Green

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Gunnar Bergelin, ordförande, och tekniska rådet Jolanta Green. Föredragande har varit beredningsjuristen Eva Högmark.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.